

Zeitschrift: Hochparterre : Zeitschrift für Architektur und Design
Herausgeber: Hochparterre
Band: 28 (2015)
Heft: [12]: Warschau Mitte = Warszawa ródmiemie

Artikel: Die Stadt und ihr Herz = Miasto i jego serce
Autor: Huber, Werner
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-595446>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

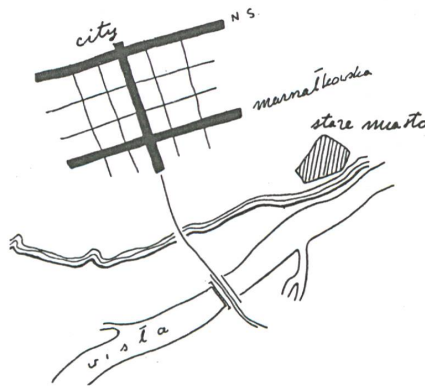
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 04.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Mit wenigen Strichen brachte Maciej Nowicki die wichtigsten Elemente Warschaus zu Papier. | Maciej Nowicki przedstawił za pomocą kilku kresek charakterystyczne elementy Warszawy.

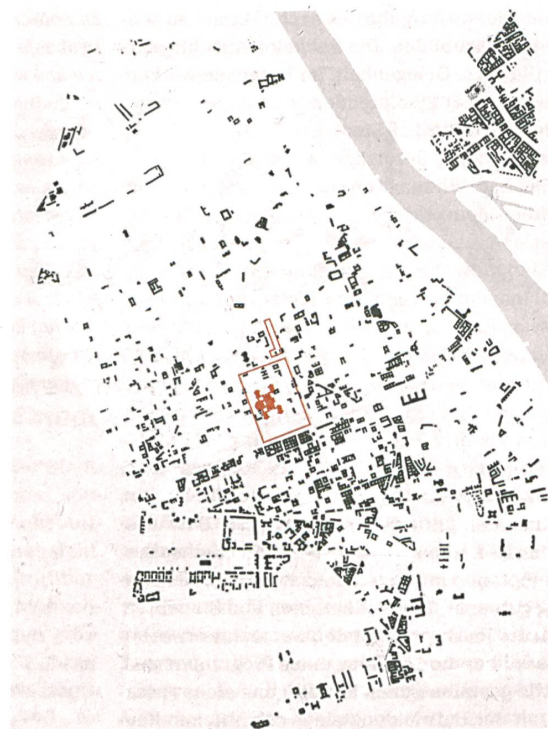
Die Stadt und ihr Herz | *Miasto i jego serce*

Der Wiederaufbau Warschaus nach dem Zweiten Weltkrieg spiegelt die wechselnden politischen Verhältnisse. Die Mitte blieb bis heute leer. | *Przestrzeń odbudowanej po wojnie Warszawy odzwierciedla zmieniające się stosunki polityczne. Centrum pozostaje jednak niezagospodarowane.*

Text, Fotos und Pläne | *Tekst, zdjęcia i plany:* Werner Huber

Warschau 1939: eine mit Blockrändern dicht bebaute Grossstadt. | *Warszawa 1939: gęsto zabudowane kwartały wielkiego miasta.*

Warschau 1945: Von der Stadt sind nur Fragmente übrig geblieben. | *Warszawa 1945: ocalałe fragmenty miasta.*

Als am 17. Januar 1945 polnische Einheiten der Roten Armee von Norden her die Warschauer Innenstadt erreichten, betraten sie ein menschenleeres, kaltes Trümmerfeld. Nach sechs Jahren Krieg und Besatzung, dem Ghettoaufstand von 1943 und dem Warschauer Aufstand von 1944 war die Stadt «zu einem ausschliesslich geografischen Punkt» geworden, wie Hitler an einem seiner letzten öffentlichen Auftritte in Berlin zynisch feststellte. Doch der Diktator irrte. Schon während der Besatzung hatten Architekten im Untergrund Pläne für ein neues Warschau geschmiedet, und im Februar 1945 wurde das Büro für den Wiederaufbau der Hauptstadt (Biuro Odbudowy Stolicy, BOS) gegründet. Schon im März lag ein erster Generalplan vor, und der später in die USA emigrierte Architekt Maciej Nowicki brachte in einer Skizze die wichtigsten Elemente des künftigen Warschau zu Papier: die Weichsel, parallel dazu das Hochufer (Skarpa) mit der Altstadt sowie das schachbrettartige Strassennetz der Innenstadt.

Russische Provinz- wird polnische Hauptstadt

Dieses Strassennetz war hauptsächlich in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts entstanden. Warschau stand damals unter russischer Herrschaft, denn einen polnischen Staat gab es nicht: Er war nach den Teilungen von 1772, 1793 und 1795 von der Landkarte verschwunden. Als 1846 die Eisenbahnlinie Wien-Warschau als zweite Eisenbahnlinie des Zarenreichs eröffnet wurde, gab sie einen grossen Impuls für das Wachstum der Stadt, und der Endbahnhof machte die Kreuzung der Ulica Marszałkowska mit den Aleje Jerozolimskie zu wichtigsten der Stadt - bis heute. Als Polen 1918 die Unabhängigkeit wiedererlangte, musste die russische Provinzstadt zur Hauptstadt des neu entstandenen Staates umgebaut werden. Eines der wichtigsten Infrastrukturvorhaben war der Bau der Linia Średnicowa, der unterirdischen Durchmesserlinie entlang den Aleje Jerozolimskie, die den einstigen Wiener Bahnhof mit dem rechtsufrigen Eisenbahnnetz im Stadtteil Praga verband. Der Neubau des Hauptbahnhofs sollte den Schlusspunkt unter diese Operation setzen. Doch kurz vor Fertigstellung brannte das Gebäude 1939 aus.

Zerstörung in drei Akten

Auf der Westerplatte bei Danzig begann am frühen Morgen des 1. September 1939 der Polenfeldzug, der in den Flächenbrand des Zweiten Weltkriegs mündete. Am gleichen Tag fielen die ersten Bomben auf den Warschauer Vorort Wola, und Ende Monat musste die Stadt kapitulieren. 6000 Soldaten und 25 000 Zivilisten wurden getötet, 12 Prozent der Gebäude zerstört.

Im Herbst 1940 trennten die Nazis einen grossen Teil der Innenstadt als jüdisches Ghetto ab. Als sie dieses im April 1943 räumen wollten, kam es zum Aufstand. Der erfolglose Kampf dauerte bis Mitte Mai, dann meldete Kommandant Jürgen Stroop nach Berlin: «Es gibt keinen jüdischen Wohnbezirk in Warschau mehr.» Die Ruinen des Ghettos wurden gesprengt, der zweite Akt der Zerstörung Warschaus war vollendet.

Als die sowjetischen Einheiten am rechten Weichselufer standen, erhob sich am 1. August 1944 die unter dem Kommando der Londoner Exilregierung stehende polnische Heimatarmee gegen die deutsche Besatzung. Anstatt den Aufständischen zu Hilfe zu kommen, stand die Sowjetarmee Gewehr bei Fuss: Der Sieg sollte den sowjetischen Truppen gehören. Am 2. Oktober waren die Aufständischen am Ende. Nach der Vertreibung der verbliebenen Bevölkerung legten sogenannte «Vernichtungs- und Brennkommandos» die Stadt planmässig in Schutt und Asche und vollendeten so den dritten Akt der Zerstörung. →

Gdy 17 stycznia 1945 roku Armia Czerwona wkroczyła do lewobrzeżnej Warszawy, zastała wyludnione gruzowisko. Po sześciu latach wojny i okupacji oraz dwóch powstaniach, w 1943 i 1944 roku, miasto stało się jedynie „punktem na mapie”, jak cynicznie nazwał je Hitler w swym ostatnim wystąpieniu publicznym. Dyktator jednak się mylił. Już w czasie okupacji architekci związani z podziemiem rysowali plany nowej Warszawy, a w lutym 1945 roku zostało utworzone Biuro Odbudowy Stolicy (BOS). W marcu przedstawiono pierwszy Plan Generalny, a architekt Maciej Nowicki przeniósł na papier szkic najważniejszych elementów przyszłej struktury miasta: Wisłę razem z jej wysokim brzegiem (skarpa), układ przestrzenny Starego Miasta oraz siatkę ulic centrum na planie szachownicy.

Rosyjskie miasto prowincjonalne stolicą Polski

Ta siatka ulic stworzona została głównie w drugiej połowie XIX wieku. Warszawa znajdowała się wówczas pod panowaniem rosyjskim, ponieważ jak wiadomo państwo polskie nie istniało: znikło z mapy Europy po rozbiorach. Gdy w 1846 roku otworzono linię kolei Warszawsko-Wiedeńskiej (jako drugą na terenie Imperium Rosyjskiego), dało to miastu duży impuls do rozwoju, a stacja końcowa uczyniła zbieg ulicy Marszałkowskiej z Alejami Jerozolimskimi najważniejszym po dziś dzień skrzyżowaniem w jego przestrzeni. Gdy w roku 1918 Polska odzyskała niepodległość, rosyjskie miasto prowincjonalne musiało zostać przebudowane na stolicę nowo powstałego państwa. Jednym z najistotniejszych zamierzeń infrastrukturalnych była budowa podziemnej linii średnicowej wzdłuż Aleje Jerozolimskich, która połączyła dawny Dworzec Wiedeński z prawobrzeżną siecią kolejową Pragi. Ukoronowaniem przedsięwzięcia miała być realizacja Dworca Głównego. Niestety, w 1939 roku, krótko przed oddaniem do użytku, budynek ten strawił pożar.

Burzenie w trzech aktach

Rankiem 1 września 1939 roku na Westerplatte rozpoczęła się polska kampania wojenna. Tego samego dnia spadły pierwsze bomby na Wole – ówczesne przedmieście Warszawy. Stolica broniła się do końca miesiąca, tracąc w tym czasie około 12% dotychczasowej zabudowy.

Jesienią 1940 roku na dużej części centrum miasta nasiłci utworzyli getto. Gdy w kwietniu 1943 roku chcieli je zlikwidować, wybuchło powstanie. Daremna walka trwała do połowy maja. Po jej zakończeniu komendant Jürgen Stroop meldował do Berlina: dzielnica żydowska w Warszawie nie istnieje. Zabudowa getta została wysadzona w powietrze. Dokonał się drugi akt burzenia Warszawy.

1 sierpnia 1944 roku będąca pod rozkazami rządu emigracyjnego Armia Krajowa wzniesiła w Warszawie powstanie przeciw niemieckiej okupacji. Stojąca na drugim brzegu Wisły Armia Czerwona nie interweniowała. To jej miało przyspaść zwycięstwo. Powstanie zakończyło się klęską 2 października tego samego roku. Niemieckie oddziały, których zadaniem było burzenie i wypalanie ocalałej jeszcze zabudowy, w sposób zaplanowany zrównały miasto z ziemią. Zakończył się ostatni akt zniszczenia.

Zmieniające się koncepcje odbudowy

Choć większa część zabudowy śródmieścia nie istniała, planiści nie mogli po prostu zacząć od zera. Podziemna infrastruktura zmuszała ich do uwzględnienia przedwojennego sposobu budowania. W oparciu o zasady, które oni i ich koledzy z Zachodu rozwinęli w latach 30., na tej bazie chcieli zbudować nowoczesne miasto. Jednak polityka kulturalna nowych, komunistycznych władz była już przestawiona na kurs radziecki. →

→ **Wechselnde Konzepte für den Wiederaufbau**

Obwohl die Bebauung der Innenstadt zu fast hundert Prozent vernichtet war, konnten die Planer nicht von einer Tabula rasa ausgehen. Denn die unterirdische Infrastruktur machte die Berücksichtigung der Vorkriegsstruktur zwingend. Auf dieser Basis wollten die Planer eine moderne Stadt bauen, nach den Prinzipien, die sie und ihre Kollegen im Westen in den 1930er-Jahren entwickelt hatten. Doch parallel zur Etablierung der kommunistischen Macht unter Vorherrschaft der UdSSR wurde auch die Kulturpolitik auf sowjetischen Kurs getrimmt. 1949 verkündete Edmund Goldzamt, der «Papst des sozialistischen Städtebaus», den Sozialistischen Realismus als einzig richtige Methode der Stadtbaukunst.

Der Begriff des Sozialistischen Realismus stammte aus der Sowjetunion. Er war seit 1932 offizielle Doktrin für Literatur, Film, bildende Kunst und Musik und wurde bald auf die anderen Kunstgattungen ausgeweitet. Ein zentraler Punkt war die These, dass die Architektur Kunst sei – dies im Gegensatz zur Avantgarde der 1920er-Jahre, die die Architektur als Wissenschaft verstand. Laut Architekt Arkadij Mordwinow, einem Vordenker des Sozialistischen Realismus in der Architektur, habe das Volk ein Bedürfnis nach Schönheit, wolle die eigene Wohnung verzieren. Dies stimuliere die Liebe zur Heimat und zum Vaterland. So könne die Architektur beim Schaffen des neuen Menschen behilflich sein.

In Moskau entstanden seit Mitte der 1930er-Jahre Bauten und Ensembles im Sozialistischen Realismus. Nach dem Zweiten Weltkrieg breitete sich der Stil im sowjetischen Machtbereich aus, in Ost-Berlin etwa mit der Stalinallee. Das Prestigeprojekt des «Sozialismus» in Warschau war das Marszałkowska-Wohnviertel (Marszałkowska dzielnica mieszkaniowa, MDM), ein Stadtquartier mit präzise definierten Strassen- und Platzräumen, mit sorgfältig gegliederten Fassaden und mit komfortablen Wohnungen. Der zentrale Bauabschnitt mit dem Plac Konstytucji wurde im Juli 1952 eingeweiht.

Architektur als Machtsymbol

Seinen Höhepunkt erlebte der Sozialistische Realismus in Warschau drei Jahre später, als mit grossem Pomp der Stalin-Palast der Kultur und Wissenschaft eingeweiht wurde. 230,7 Meter hoch ragt die vergoldete Spitze des Turmes in den Himmel. So zweckmässig die Nutzung des Palastes mit Kongressaal, Theater, Museen, Hallenbad, Jugendpalast, Büros und Aussichtsplattform war, so unmissverständlich war seine Rolle als Machtsymbol. Der Palast der Kultur und Wissenschaft (PKiN, Stalin verschwand schnell aus der Bezeichnung) war als «Geschenk des sowjetischen Volkes an das polnische Volk» das Werk eines Architektenkollektivs aus der Sowjetunion.

Insbesondere in Warschau, wo von der Blockrandbebauung des späten 19. Jahrhunderts kaum mehr etwas übrig geblieben war, könnten Ensembles wie das MDM im Stadtgefüge eine Vermittlerrolle zwischen dem rekonstruierten «alten Warschau» und der neuen Stadt übernehmen. Doch die Polen sahen in der Architektur der Stalinära ein Symbol der Unterdrückung und Fremdbestimmung. Dies umso mehr, als der alles dominierende Kulturpalast als Solitär auf einem riesigen leeren Platz stand und von der übrigen Stadt isoliert war.

Neue Begrenzung für den Platz

Als der Kulturpalast 1955 eröffnet wurde, war Stalin seit über zwei Jahren tot. Bald ächtete das Zentralkomitee der KPdSU in Moskau den Klassizismus in der sowjetischen Architektur. Auch in Polen markierte der PKiN →

→ *W 1949 roku Edmund Goldzamt, papież socjalistycznego budownictwa miejskiego, proklamował realizm socjalistyczny jako jedynie słuszny kierunek w architekturze. Od 1932 roku nurt ten obowiązywał już w radzieckiej literaturze, filmie, sztukach plastycznych i muzyce, szybko rozszerzając się na wszystkie dziedziny twórczości. Według architekta Arkadego Mordwinowa socrealizm w architekturze narodził się z potrzeby piękna w społeczeństwie i chęci ozdabiania przestrzeni. W opozycji do założeń awangardy lat 20., która uważała architekturę za naukę, socrealizm traktował ją jako sztukę. To stymulowało miłość do rodzinnych stron i ojczyzny, a architektura mogła być pomocna w tworzeniu Nowego Człowieka.*

W Moskwie socrealistyczne gmachy i zespoły zabudowy powstawały od połowy lat 30. Po II wojnie światowej styl ten rozprzestrzenił się także w krajach radzieckiej strefy wpływów. W Berlinie Wschodnim sztandarowym projektem realizmu socjalistycznego stała się Aleja Stalina, w Warszawie – Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa (MDM): kwartał z precyzyjnie zdefiniowaną przestrzenią ulic i placów, starannie skomponowanymi fasadami i dość komfortowymi mieszkaniami. Centralną część zespołu z placem Konstytucji ukończono w lipcu 1952 roku.

Architektura jako symbol potęgi

Szczyt socrealizmu w Warszawie przypadł na 1955 rok, gdy z dużą pompą oddano do użytku Pałac Kultury i Nauki im. Stalina. Wysoki na 230 metrów sięgał ku niebu połączoną iglicą. O ile celowym było wykorzystywanie Pałacu na funkcje kulturalne, o tyle niezrozumiała wydaje się jego rola jako symbolu potęgi. Pałac Kultury i Nauki (PKiN, „Stalin” szybko wypadł z nazwy) to przecież „dar narodu radzieckiego dla narodu polskiego” – dzieło kolektywu architektów radzieckich.

W mieście, w którym z XIX-wiecznej zabudowy pieknej prawie nic nie pozostało, zespoły takie jak MDM mogły stać się spoiwem między rekonstruowaną „starą Warszawą” a nową tkanką. Jednak Polacy widzieli w architekturze ery Stalina symbol ucisku i obcego panowania. Tym bardziej, że dominujący niczym soliter Pałac Kultury stał na olbrzymim placu i był odizolowany od miasta.

Nowe ograniczenie dla placu

Gdy Pałac Kultury oddawano do użytku, Stalin już od dwóch lat nie żył i wkrótce KC KPZR ogłosił koniec socrealizmu. Pałac wyznaczył tym samym nie tylko punkt szczytowy, ale i krańcowy pewnej epoki. W latach 1965–1972 jako kontrprojekt do MDM-u powstało osiedle Za Żelazną Bramą. Na powierzchni 33 hektarów, po obu stronach historycznej osi saskiej, stanęło 19 wysokościowców. Mimo że na parterze urządzono liczne punkty usługowe, osiedle to nigdy nie stało się integralną częścią śródmieścia.

Poszukiwano teraz nowych pomysłów na ograniczenie olbrzymiego przedpola Pałacu Kultury – placu Defilad. Na przeciwko, w latach 1961–1969, powstała nowa zabudowa ulicy Marszałkowska: tzw. Ściana Wschodnia. To trzy przeszklone sześciany, w których do dziś mieszczą się domy towarowe, i trzy mieszkalne wysokościowce, a między nimi pasaż. Cylindryczny pawilon banku PKO akcentuje skrzyżowanie ulicy Marszałkowskiej z Alejami Jerozolimskimi.

Na tyłach Pałacu od późnych lat 60. planowany był rząd gmachów, które miały otoczyć sylwetkę wysokościowca. Zrealizowano jedynie dwie wieże. Do kompleksu należy także Dworzec Centralny z przestronną, przeszkloną halą pod rozpościerającym się poza jej obręb dachem.

Relacja między Pałacem a miastem stanowiła przedmiot licznych opracowań już w latach 60. Z przyczyn politycznych było jednak nie do pomyślenia, by plac przebu- →

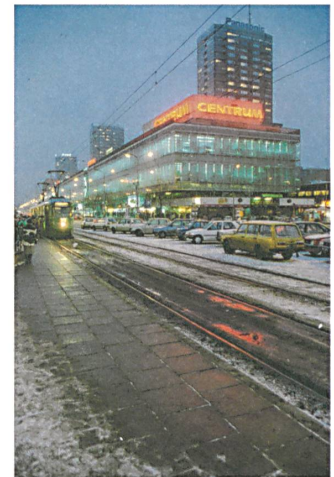
Ein steinerner Kumpel an einem Block des MDM. | *Kamienna rzeźba górnika na jednym z budynków MDM-u.*

Der Plac Konstytucji ist das Herz des Wohnquartiers MDM in der südlichen Innenstadt. Foto 1986 | *Plac Konstytucji jest sercem Marszałkowskiej Dzielnicy Mieszkaniowej w południowej części Śródmieścia. Zdjęcie 1986*

Ein grossartiger öffentlicher Raum: die Halle des Zentralbahnhofs in ihrem ursprünglichen Zustand 1987. | *Znakomita przestrzeń publiczna: hala główna dworca Warszawa Centralna w swoim pierwotnym kształcie – stan z 1987 roku.*

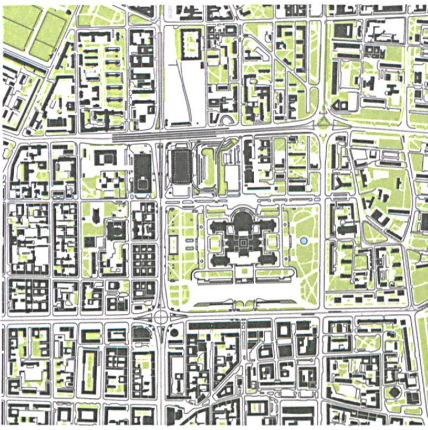
Die Marszałkowska-Ostwand war das Prestigeprojekt der 1960er-Jahre. Foto 1993 | *Ściana Wschodnia ulicy Marszałkowskiej była prestiżową inwestycją lat 60. Zdjęcie 1993*

Die 19 Hochhausscheiben der Siedlung «Hinter dem Eisernen Tor» bilden keine städtischen Räume. Foto 1986 | *Dziewiętnaście wysokościowców osiedla Za Żelazną Bramą. Zdjęcie 1986*

Die Gleise liegen unter der Erde, doch als Solitär setzt der Hauptbahnhof ein starkes architektonisches Zeichen. Foto 1986 | *Tory zlokalizowane są pod ziemią, dzięki czemu wolno stojący budynek dworca jest silnym architektonicznym symbolem. Zdjęcie 1986*

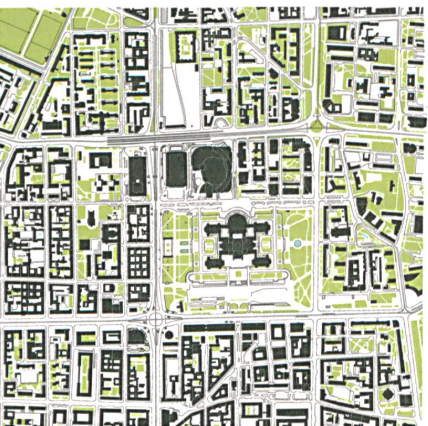
Die Warschauer Mitte zur Zeit der Wende von 1989. | *Centrum Warszawy z czasów zmiany ustrojowej w 1989 roku.*

Das Wettbewerbsprojekt von 1992 schlug einen kreisrunden Boulevard um den Palast vor. | *Projekt konkursowy z 1992 roku proponuje półokrągły bulwar wokół PKiN.*

Warschaus Chefarchitekt Michał Borowski legte 2003 einen Bebauungsplan vor, der jedoch nicht verwirklicht wurde. | *W 2003 roku główny architekt miasta zainicjował powstanie nowego planu, który jednak również nie został zrealizowany.*

Bis heute ist die Fläche leer, bloss im Rücken des Palastes sind Bauten entstanden. | *Do dzisiaj plac pozostaje niezabudowany. Jedynie na tyłach Pałacu powstały nowe obiekty.*

→ nicht nur den Höhe-, sondern auch den Schlusspunkt einer Epoche. Quasi als Gegenentwurf zum MDM entstand 1965–1972 die Siedlung «Hinter dem Eisernen Tor» (Za Żelazną Bramą). Auf einem Areal von 33 Hektaren beidseits der historischen sächsischen Achse entstanden 19 Scheibenhochhäuser mit je 16 Geschossen. Obschon in den Erdgeschossen Läden und Restaurants eingerichtet wurden, blieb die Überbauung einer Siedlung auf der grünen Wiese, wurde nie Teil der Innenstadt.

Für die Begrenzung des riesigen Vorplatzes des Kulturpalastes, des Plac Defilad, welche einst ebenfalls im «Sozialismus» geplant war, wurden nun neue Entwürfe gesucht. Als wichtigste Platzfront wurde 1961–1969 die Marszałkowska-Ostwand neu bebaut. An der Strasse stehen drei gläserne Warenhaus-Kuben, dahinter ragen drei Wohnhochhäuser in die Höhe, dazwischen verläuft eine Fussgängerachse. Der zylindrische Pavillon der Sparkasse PKO markiert die Kreuzung der Ulica Marszałkowska mit den Aleje Jerozolimskie. Im Rücken des Kulturpalastes plante man ab den späten 1960er-Jahren eine Hochhausreihe, die den Palast in eine Silhouette einbinden sollte. Davon wurden zwei Türme realisiert. Zum Ensemble gehörte aber auch der Zentralbahnhof, dessen gläserne Halle unter dem weit ausladenden Dach in der ausufernden Stadtlandschaft Präsenz markiert. Von den Gleisen ist nichts zu sehen, sie liegen unter der Erde.

25 Jahre Ratlosigkeit

Die Distanz zwischen Kulturpalast und Stadt war zwar schon in den 1960er-Jahren ein Thema. Aus politischen Gründen war es aber undenkbar, den Platz zu überbauen. Das wurde erst nach dem Fall des kommunistischen Regimes möglich. In einem internationalen Wettbewerb suchten der Architektenverband und die Planervereinigung ein Konzept für eine Verdichtung des Zentrums. Das Siegerprojekt machte einen zwiespältigen Vorschlag: Einerseits führte es auf dem Areal rund um den Palast ein traditionelles Strassenraster ein, das ihn mit dem Stadtgefüge verweb. Andererseits schlug es um den Palast einen kreisrunden Boulevard vor, der die Bedeutung des Bauwerks im Stadtplan noch unterstrich. Die Architekten überarbeiteten ihren Entwurf mehrmals, realisiert wurde nichts.

2003 wagte der damalige Warschauer Chefarchitekt Michał Borowski einen Neuanfang und liess einen Richtplan für das Gebiet erarbeiten. Der Strassenraster orientierte sich am Vorkriegsstand, die Bauhöhe beschränkte er auf das in Warschau traditionelle Mass von dreissig Metern. Ein Museum für moderne Kunst sollte ein kultureller Magnet für das Gebiet werden.

Dieses Museum wurde als Erstes in Angriff genommen; Christian Kerez gewann 2007 den Wettbewerb. Sein Entwurf mit einer aufs Minimum reduzierten äusseren Gestalt und einem spektakulären Innenleben wäre zu einem Anziehungspunkt geworden. Doch zahlreiche Probleme verzögerten die Planung. Zudem waren die Stadtbehörden mit dem von der Vorgängerregierung initiierten Projekt nie recht warm geworden. Mit Getöse lösten sie 2012 den Vertrag mit Kerez auf.

Die jüngste Version des Bebauungsplans für das Areal um den Palast stammt von 2010. Er gibt vor, das Stadtgefüge zu vervollständigen, doch anstelle einer kleinteiligen Gebäudestruktur sind blockgrosse Bauten vorgesehen, aus denen willkürlich platzierte Hochhäuser emporwachsen. Dieser Plan erfüllt nicht die Ansprüche, die an ein lebendiges Stück Stadt gestellt werden, sondern er widerspiegelt die Wünsche potenzieller Investoren. ●

→ dawać. Stało się to możliwe dopiero po upadku reżimu komunistycznego. Stowarzyszenie Architektów Polskich wraz z Towarzystwem Urbanistów szukało pomysłu na zagęszczenie centrum, organizując w 1992 roku międzynarodowy konkurs. Zwycięski zespół przedstawił propozycję dwukierunkową. Z jednej strony ich projekt wprowadzał na obszarze wokół Pałacu tradycyjną siatkę ulic, która była by włączona w strukturę miasta, z drugiej – owalny bulwar z wysokościowcami, podkreślający znaczenie budowli w przestrzeni. Architekci wielokrotnie przerabiali swój projekt, ale nigdy nie został on zrealizowany.

25 lat bezsilności

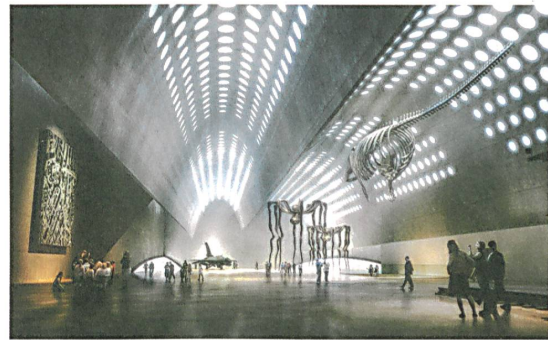
W 2003 roku Michał Borowski, ówczesny Naczelny Architekt Warszawy, zaryzykował „nowe otwarcie” i zlecił wykonanie planu zagospodarowania dla tego obszaru. Siatka ulic nawiązywała do tej przedwojennej, a wysokość budynków została ograniczona do tradycyjnych dla miasta 30 metrów. Muzeum Sztuki Nowoczesnej miało być kulturalnym magnesem obszaru.

Projekt muzeum powstał jako pierwszy. Konkurs z 2007 roku wygrał Christian Kerez. Jego koncepcja, z minimalistyczną formą zewnętrzną i wielofunkcyjnym, żyjącym wnętrzem, miała mieć siłę przyciągania. Liczne problemy opóźniły jednak realizację. Do tego nowe władze miasta nie przyjęły dobrze projektu zainicjowanego przez poprzedników. W 2012 roku rozwiązano umowę z Kerezem.

Najnowsza wersja planu zabudowy terenów wokół Pałacu Kultury pochodzi z 2010 roku. Zakłada on uzupełnienie struktury miasta o budynki wysokie, ponad którymi wznosić się będą dość swobodnie rozmieszczone wieżowce. Plan ten nie odpowiada wymaganiom, które stawia się żyjącemu miastu, odzwierciedla za to oczekiwania potencjalnych inwestorów. ●

Der gültige Bebauungsplan liesse eine solche «Vision» zu. Sie wurde bis heute glücklicherweise nicht verwirklicht. | Aktualny plan zagospodarowania terenu dopuszcza zaprezentowaną powyżej zabudowę. Na szczęście pozostaje ona do dzisiaj niezrealizowana.

Das Projekt von Kerez wäre ein architektonischer Anziehungspunkt geworden. | Projekt Christiana Kereza mógł stać się architektonicznym magnesem nowego centrum Warszawy.

Das Museumsprojekt des Zürcher Architekten Christian Kerez wäre an den neu umschlossenen Platz vor dem Kulturpalast zu stehen gekommen. | Muzeum zaprojektowane przez zuryjskiego architekta Christiana Kereza miało zamykać od północy nowo wytyczony plac przed Pałacem Kultury i Nauki.

Warschau neue Mitte soll ein abwechslungsreicher pulsierender Stadtteil im Zentrum der Hauptstadt werden. | Centrum Warszawy powinno stać się różnicowaną tętniącą życiem częścią miasta. Foto | Zdjęcie: Pit Brunner

